

Archeologienota Ninove Abdij

Deel 3: Programma van Maatregelen

Davy Herremans

Goed in erfgoed
Adolf Baeyensstraat 134G
9040 Sint-Amandsberg
www.goedinerfgoed.be

Colofon

Projectcode 2017D283

Archeologienota Ninove - Abdij

Opdrachtgever

Sorinvest

Ninoofse Steenweg 1078/2

1080 Sint-Jans-Molenbeek

Uitvoerder

Goed in erfgoed Comm. V.

Adolf Baeyensstraat 134G

9040 Sint-Amandsberg

BTW BE 0669.484.003

© 2017 – Goed in erfgoed Comm. V.

Niets uit deze publicatie mag vermenigvuldigd worden, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook (digitaal, mechanisch, door fotokopie) zonder toestemming van Goed in erfgoed Comm. V.

Inhoud

Programma van maatregelen.....	4
1. Beschrijvend gedeelte	4
1.1. Administratieve gegevens	4
1.2. Aanleiding vooronderzoek	4
2. Gemotiveerd advies.....	5
2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek	5
2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site	5
2.3 Impactbepaling van de geplande werken	6
2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering	6
3. Bepaling van de maatregelen.....	6
Vraagstelling.....	6
Onderzoeksstrategie	7
Plan van aanpak	8
Afbraakbegeleiding.....	8
Afbakening onderzoeksgebied	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Proefputten.....	9
Gewenste competenties	11
Bijkomende bepalingen	11
Afwijkingen ten aanzien van de CGP 2.0.....	12
4. Lijst van figuren	12

Programma van maatregelen

1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Administratieve gegevens

- Initiatiefnemer: Sorinvest, Ninoofsesteenweg 1078/2, 1080 Sint-Jans-Molenbeek, BE461944880
- Projectcode bureauonderzoek: 2017D283
- Sitecode: NI-AB-2017
- Nummer van het wettelijk depot of buitenlands equivalent hiervan: nvt
- Erkende archeoloog: Herremans Davy - OE/ERK/Archeoloog/2017/00166
- Locatie projectgebied: Kerkplein 34, 9400 Ninove
- Bounding Box: xMin,yMin 4.01956,50.8374 : xMax,yMax 4.02075,50.8383
- Oppervlakte percelen: 4456 m²
- Kadaster: Ninove, afdeling 2, sectie B, nrs. 753p,754k, 758r, 755m
- Termijn bureauonderzoek: 03/05/2017-09/05/2017
- Thesauri Inventaris Onroerend Erfgoed: Bureauonderzoek
- Onderdeel archeologische zone: ja
- Verstoorde zones: Er situeren zich verstoorde zones binnen het projectgebied. Er is geen aanduiding van gekarteerde zones waar geen archeologie meer te verwachten is.
- Topografische kaart: zie deel 2 Verslag van Resultaten, figuur 1
- Kadasterkaart: zie deel 2 Verslag van Resultaten, figuur 2
- Overzichtsplan archeologische zones versus gebieden waar geen archeologie wordt verwacht: zie deel 2 Verslag van Resultaten, figuur 3

1.2. Aanleiding vooronderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten

1.3 Resultaten bureauonderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten

2. Gemotiveerd advies

2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek

De voorgelegde archeologienota betreft de neerslag van een archeologisch vooronderzoek op basis van bureauonderzoek. Vooronderzoek op het terrein met of zonder ingreep op de bodem is tot op heden niet mogelijk omwille van praktische en juridische redenen (zie Verslag van Resultaten §1.4.3. Randvoorwaarden). Het uitgevoerde onderzoek bureauonderzoek wordt beschouwd als volledig: alle relevante bronnen waren beschikbaar en werden onderzocht. De beschikbare bronnen leveren onvoldoende informatie op om de vooropgestelde onderzoeksvragen te beantwoorden waardoor verdergezet vooronderzoek nodig is.

2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site

Op basis van het verslag van resultaten van het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet voldoende aangetoond worden. Het assessment gebaseerd op een combinatie van landschappelijke, archeologische en historisch-cartografische data wijst wel op een hoog archeologische potentieel. Er is een hoge kans op sporen uit de middeleeuwen en Vroegmoderne Tijd gezien het projectgebied zich binnen het omheind abdijareaal bevindt en integraal deel uit maakt van de historische abdijsite. Kaartmateriaal uit de 16de en 18de eeuw toont diverse abdijgebouwen uit baksteen en natuursteen, maar er moet ook rekening gehouden worden met minder gedegen constructies in hout en sporen van tijdelijke of permanent terreininrichting in de vorm van wallen, grachten, greppels, Verder is de aanwezigheid van oudere sporen niet uit te sluiten gezien de situering van het projectgebied op de rand van een rug in de alluviale vallei van de Dender, al wordt de kans aanzienlijk verkleind door de situering in een natte zone langs de Beverbeek en de intensieve graaf- en bouwwerken tijdens de middeleeuwen en vroegmoderne tijd. Bijkomend vooronderzoek dringt zich op om dit potentieel te bevestigen/ontkrachten en in te schatten of dit potentieel daadwerkelijk kan omgezet worden in kennisvermeerdering via opgraving.

De bewaringstoestand is op basis van het bureauonderzoek moeilijk in te schatten: de bodem en eventuele sporen uit de middeleeuwen of Vroegmoderne Tijd op de bebouwde zones lijken weinig te zijn verstoord door het historisch landgebruik gedurende de 19de eeuw. De impact van de bouw van de 19de eeuwse schuren is mogelijk groot en moet blijken uit verder onderzoek. Anderzijds moet wel op funderingsniveau bekeken worden of de 19de eeuwse schuren (vooral de grote schuur) niet gebouwd werden op grondvesten van eventuele oudere abdijgebouwen. Met betrekking tot eventuele oudere sporen is de kans op

verstoring dan weer groot door de impact van het landgebruik sinds de komst van de Norbertijnen in de 13de eeuw.

2.3 Impactbepaling van de geplande werken

De impact op de bodem en eventueel archeologisch erfgoed blijft grotendeels beperkt tot de contouren van de af te breken 19de eeuwse constructies. De geplande werken zorgen mogelijk wel voor een diepere verstoring door het uitgraven van de funderingen.

2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering

Het bureauonderzoek wijst op een hoog archeologisch potentieel. Een goede bewaring van de bodem en van eventuele archeologische sporen sinds de middeleeuwen lijkt mogelijk al moet de impact van de aanwezige 19de eeuwse constructies (schuren) blijken uit verder onderzoek.

3. Bepaling van de maatregelen

Vraagstelling

Het bureauonderzoek leverde onvoldoende informatie aan om een afdoende inschatting te maken van: (i) de aan of afwezigheid van archeologisch erfgoed in de bodem; (ii) de aard en datering van dit erfgoed; (iii) de bewaringstoestand van dit erfgoed. Gezien uit het bureauonderzoek wel voldoende potentieel op kennisvermeerdering blijkt, wordt een vervolgonderzoek geadviseerd om bijkomend informatie te verzamelen die kunnen leiden tot het afbakenen van eventuele advieszones voor verder onderzoek.

De voornaamste onderzoeksvragen met betrekking tot het verdergezet vooronderzoek zijn:

- Zijn er sporen of structuren aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Op welke diepte bevinden deze sporen zich?
- Is er sprake van een complexe stratigrafie?
- Hoe zijn de sporen of structuren verspreid over het projectgebied?
- Wat is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand binnen het projectgebied een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?

- Meer specifiek: zijn er nog sporen van de bijgebouwen op het abdijterrein als zichtbaar op het kaartmateriaal? Wat is de impact van de 19de eeuwse bouwactiviteit en de bouw van de bestaande schuren? Werden deze schuren eventueel opgetrokken op de grondvesten van oudere bouwwerken?
- Komt het projectgebied in aanmerking voor een eventuele archeologische opgraving voorafgaand aan de werken? Wat is de verwachte spoordensiteit?
- Kunnen er een zones afgebakend worden waar een opgraving al dan niet wenselijk is?
- Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden na uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem in functie van een eventueel opgraving?

Onderzoeksstrategie

Bij de keuze voor onderzoeksstrategie werd de topografische ligging, de bodemgesteldheid en de aard van de te verwachten sporen samen in acht genomen. Voor de te hanteren onderzoekstechnieken is de Code van Goede Praktijk 2.0 van toepassing.

Onderstaande tabel presenteert een schematische voorstelling van de afweging van de verschillende onderzoekstechnieken:

	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk
<i>Geofysisch onderzoek</i>	Nee	Nee, de kans op interferentie is te groot gezien de landschapshistoriek van het projectgebied en de directe omgeving	Nee	Nee
<i>Veldkartering</i>	Nee	Nee, terrein is bebouwd en verhard	Nee	Nee
<i>Verkennd archeologisch booronderzoek</i>	Ja	Ja, kan meer duidelijkheid geven over bodemopbouw en verstoring en de aan- of afwezigheid van artefactensites	Nee	Nee
<i>Waarderend archeologisch booronderzoek</i>	Ja	Ja, kan meer duidelijkheid geven over aan- of afwezigheid van artefactensites	Nee	Nee
<i>Proefsleuven en proefputten</i>	Ja	Ja, kan meer duidelijkheid geven over aan- of afwezigheid van sporensites	Ja	Ja

<i>Proefputten in functie van steentijdsites</i>	Ja	Ja, kan meer duidelijkheid geven over aan- of afwezigheid van artefactensites	Ja	Nee
--	----	---	----	-----

Figuur 1: Schema met afweging van de verschillende onderzoeksstrategieën conform hoofdstuk 5.3 van de Code van Goede Praktijk.

Geofysisch onderzoek en veldkartering werden overwogen als onderzoeksstrategieën, maar niet weerhouden omdat ze weinig of niets zullen bijdragen aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen. De kans op bewoningssporen uit de prehistorie wordt aanzienlijk verkleind door: (i) de verstoring door bouw- en graafwerken van de middeleeuwen tot nu; (ii) de locatie van het projectgebied in een eerder natte en laaggelegen zone in de beekvallei van de Beverbeek. Daarom wordt er geen gericht verkennend en waarderend booronderzoek voorzien.

Gezien het potentieel voor sporensites wordt voor de evaluatie van het projectgebied een vooronderzoek met ingreep in de bodem onder de vorm van proefputten geadviseerd. Dit geeft de kans om de mogelijk complexe stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones in kaart te brengen en leent zich eveneens voor een onderzoek van beperkte omvang ter hoogte van de te slopen gebouwen. Deze strategie wordt geacht wetenschappelijk en economisch gezien de meest efficiënte methode om de vragen die uit het bureauonderzoek volgen te kunnen beantwoorden. Het uitvoeren van het proefputtenonderzoek dient te gebeuren met aandacht voor eventuele artefactensites en steentijdsites.

Plan van aanpak

Afbraakbegeleiding

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem kan pas van start gaan wanneer de nog aanwezige schuren zijn gesloopt. De constructies zijn dermate bouwvallig dat enig onderzoek voor de sloop een groot veiligheidsrisico inhoudt. Voorwaarde bij de sloop is dat men zich beperkt tot het maaiveld. Uitbreken van funderingen gebeurt vooraf onder begeleiding van een archeoloog of bij aanvang van het proefputtenonderzoek evengoed onder begeleiding van een archeoloog.

Proefputten

Vooraf de zone van de twee schuren dient verder onderzocht. Ze meten respectievelijk 21m op 16m en 13,65m op 5m. Met een marge voor de ondergronds mogelijk verwijdende funderingen die ook dienen te worden onderzocht, mag gerekend worden aan een te onderzoeken oppervlakte van +/- 600 m².

Proefputten

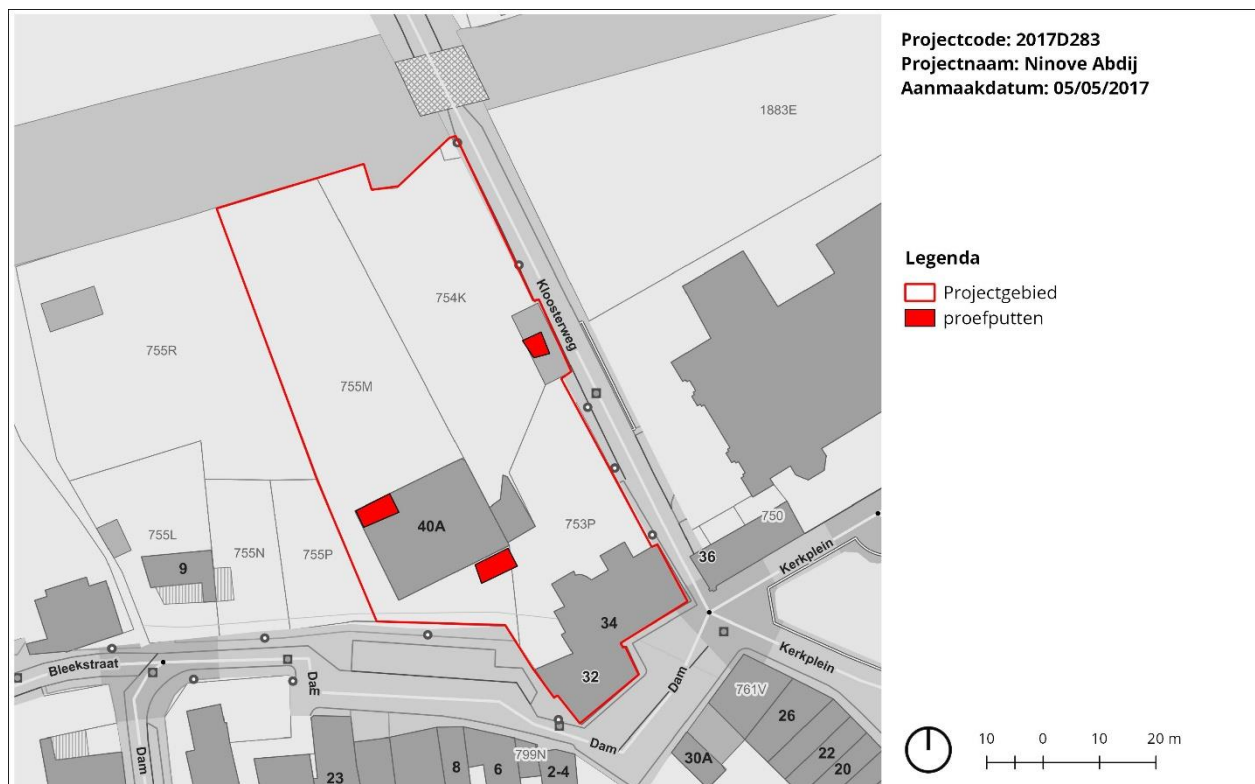
We adviseren de aanleg van drie proefputten: twee proefputten met een afmeting van 6 m op 3 m ter hoogte van de grote schuur en een kleinere proefput met een afmeting van 3 m op 3 m ter hoogte van de kleine schuur. Op deze manier wordt een dekkingsgraad van ca. 7,5% van het te onderzoeken deel van het projectgebied bereikt. Hoewel bij landelijke sites wordt gestreefd naar een 12% dekkingsgraad bij een vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven, is dit in deze situatie, een stedelijke context met complexe stratigrafie, niet haalbaar en wenselijk. Enerzijds zit men met een groter grondverzet en dus –stockage doordat men dieper dient uit te graven, anderzijds is het doel van de proefputten een stratigrafische opbouw van het plangebied te verkrijgen, eerder dan een horizontaal ruimtelijk inzicht te verwerven.

Ter hoogte van de grote schuur wordt geadviseerd om één proefput aan te leggen aan de buitenkant van het gebouw langs de zuidelijke gevel. Dit laat toe de fundering van de schuur te bekijken langs de kant van de gemetselde rondbogen. Op die manier kan in detail bekeken worden of het gebouw eventueel werd ingepland op oudere grondvesten en krijgt men ook zicht op de complexiteit van de stratigrafie buiten de contouren van de bestaande constructie. De tweede proefput wordt aangelegd aan de binnenkant van het gebouw, tegen de noordelijke gevel. Op deze manier kunnen eventuele vloerlagen worden geëvalueerd en heeft men ook nog zicht op de funderingsopbouw. De twee proefputten ter hoogte van de grote schuur situeren zich ook in een zone waar bij de geplande werken de diepste impact op de bodem wordt verwacht.

De proefput ter hoogte van de klein schuur wordt aangelegd binnen de contouren van de constructie tegen de westelijke gevel. Op die manier kunnen zowel fundering als eventuele oudere vloerlagen worden geëvalueerd.

In de proefputten wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht met een opgravingsvlak per archeologisch relevant niveau. Indien de diepte van de proefput de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie niet bereikt, worden per proefput enkele boringen of sonderingen tot in de natuurlijke ondergrond uitgevoerd.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gescheiden bewaard naast de put. Het dichten gebeurt volgens de originele bodemopbouw zodat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand aan de start van het veldwerk.

Figuur 2: indicatief voorstel voor de aanleg van proefputten geprojecteerd op het hedendaags kadaster

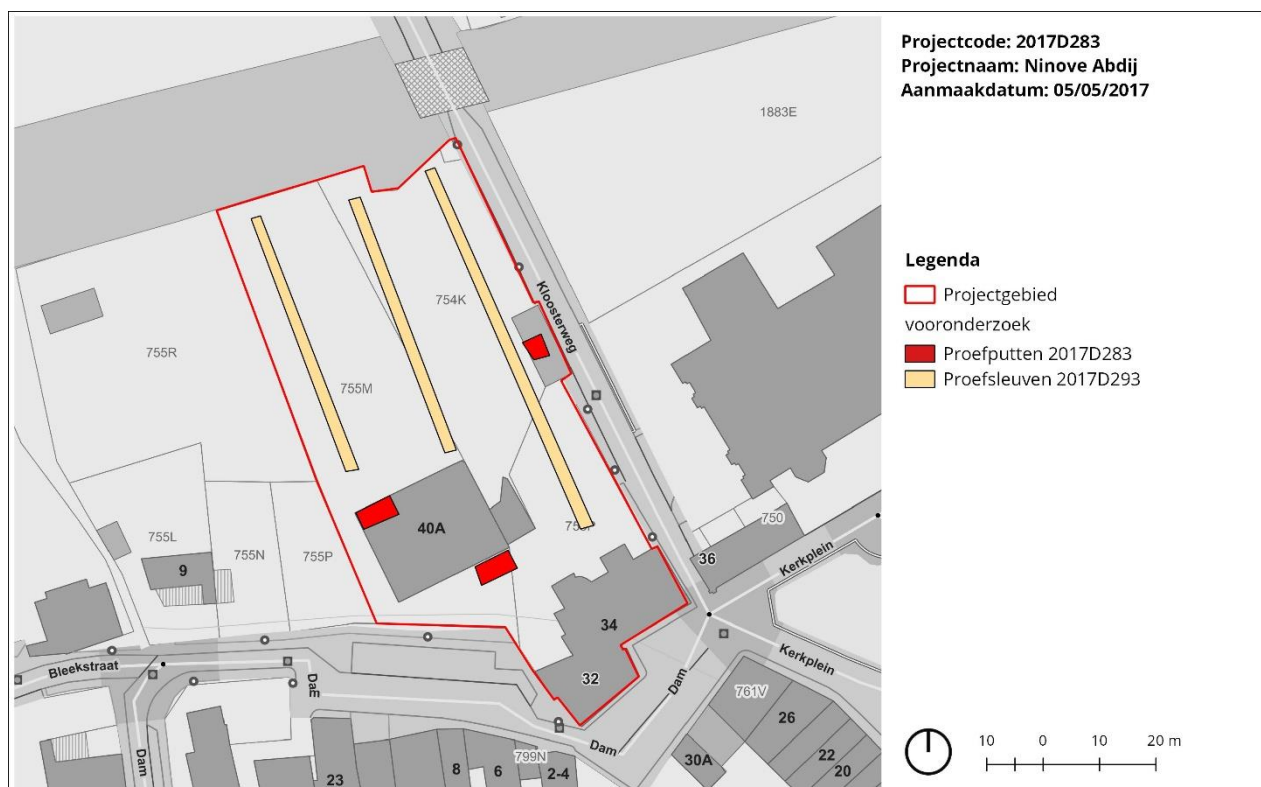
Indien de aanwezigheid van een artefactensite en/of steentijdsite alsnog zou worden vastgesteld, dient de onderzoeksmethode worden aangepast. De bewaringstoestand van het bodemprofiel wordt grondig geëvalueerd via een systematische registratie (elke 20 m) met een gedetailleerde bespreking van de horizonten. Een deskundige komt ter plaatse waarna relevante zones worden afgebakend en met voorzichtigheid worden afgeschaafd. Artefacten worden in situ driedimensionaal ingemeten. Vervolgens wordt er in overleg met deze deskundig geëvalueerd welke methode het meest aangewezen is voor verdere terreinwaardering van de relevante zones: (i) archeologische boringen volgens een grid van 5 m x 5 m; (ii) het uitzetten van kijkvensters van 5 m bij 5 m en uitgraven van testvakjes om de 1,5 m.

Voor verdere richtlijnen en technische bepalingen verwijzen we naar de Code van Goede Praktijk 2.0.

Gewenste competenties

Voor de uitvoering van het vooronderzoek dient een team van minstens twee archeologen ingezet te worden waarvan de veldwerkleider aantoonbare ervaring heeft met het leiden van onderzoek in stedelijke context en/of onderzoek van sites met complexe verticale stratigrafie. Indien natuurlijke aardkundige eenheden in stratigrafisch primaire positie aanwezig zijn, wordt een aardkundige of assistent-aardkundige ingezet met afdoende ervaring in leemgronden en stedelijke en alluviale contexten (min. 5 door OE goedgekeurde rapportages). Indien moet worden overgegaan tot steentijdonderzoek dan is de inzet van een steentijdspecialist ook noodzakelijk. Hij/zij dient aantoonbare ervaring te hebben met de detectie, verwerking en rapportage van steentijdvindplaatsen in Vlaanderen (min. 5 door OE goedgekeurde rapportages).

Bijkomende bepalingen

Figuur 3: Programma van maatregelen van archeologienota met projectcode 2017D283 en 2017D293 gecombineerd

Bij het uitvoeren van het vooronderzoek wordt er kennis genomen van het programma van maatregelen gekoppeld aan de archeologienota met betrekking tot de bouw van een meergezinswoning op de terreinen (ID 3326 gekoppeld aan projectcode 2017D293). Bij

voorkeur worden de maatregelen in gene en huidige nota samen uitgevoerd of op zijn minst zo goed mogelijk op elkaar afgestemd.

Afwijkingen ten aanzien van de CGP 2.0

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

4. Lijst van figuren

Figuur 1: Schema met afweging van de verschillende onderzoeksstrategieën conform hoofdstuk 5.3 van de Code van Goede Praktijk.	8
Figuur 2: indicatief voorstel voor de aanleg van proefputten geprojecteerd op het hedendaags kadaster.....	10
Figuur 3: Programma van maatregelen van archeologienota met projectcode 2017D283 en 2017D293 gecombineerd	11